

Az egyetemi és főiskolai könyvtárak II. országos konferenciájának ajánlái

1. Az egyetemi könyvtárak működéséről, tudományos feladataikról

1.1 A konferencián felszólalt egyetemi oktatók és a felsőoktatás mértékadó személyiségei tudományos, oktató- és nevelőmunkájuk szerves részeként értékelték azt a szolgáltatást, amelyet a felsőoktatás munkájához az egyetemi könyvtárak hagyományos tevékenységük kifejtésével nyújtottak. Ugyanakkor kifejezésre juttatták, hogy az egyetem ennél többet igényel. Igényli a könyvtár aktív, és az eddigieknél hatékonyabb együttműködését az oktató és tudományos tevékenységek munkamegosztásában: a könyvtárosok irodalomkutató, szelektáló és informatív segítségét a kutatókhoz, részvételüket az irodalomkutatás oktatásában, a hallgatók világnézeti nevelésében és metodikai képzésében, továbbá önálló kutatási feladatok ellátását a könyvtár sajátos illetékességi köréhez kapcsolódó történeli, elméleti stb. témák területén. Mindez megkívánja a megfelelő színvonalú tudományos felkészültséggel bíró munkatársak foglalkoztatását, illetve a megfelelő munkakörök betöltésénél a megfelelő tudományos kvalifikáció (egyetemi doktorátus, kandidátusi fokozat, nyelvtudás stb.) és a szaktudományos fejlődéssel való lépéstartás megkövetelését. A konferencia kéri a Kulturális Minisztériumot, hogy a tudományos könyvtári munkakörök képesítési követelményeinek új szabályozásánál, továbbá az esedékes bérrendezésnél ezeket a szükségleteket céltudatosan juttassa érvényre.

1.2 A konferencia résztvevői sokoldalúan megvilágították az MSZMP KB Tudománypolitikai irányelveinek egyetemi vonatkozásait s azokat a gyakorlati teendőket, amelyek szükségesek az egyetem mint elsőrendű társadalmi fontosságú kutatóhely szakirodalmi informáltságának megjavításához és a folyamatos informáltság biztosításához. Az egyetemi könyvtárak együttesen 10 421 000 kötetes állományukkal az ország tudományos könyvtárainak értékben és nagyságban döntő jelentőségű csoportját alkotják. A szakirodalmi ellátásban betöltött szerepüket jelzi, hogy a szakkönyvtári kölcsönzési forgalom 33%-át ez a könyvtártípus bonyolította le.

A szakirodalmi információellátás terén az egyes intézmények által, s a kooperáció síkján közösen elért eddigi eredményeket azonban újabb nagymértékben veszélyezteteti a nemzetközi könyvpiacra hosszabb ideje kialakult áremelkedési tendencia, s az a körülmény, hogy egyetemeink gazdálkodásuk során nem tudták anyagi eszközeiket a szakirodalom elsőrendű jelentőségének megfelelően átcsoportosítani. Miközben az irodalmi termés évi 10%-kal nő, s kb. ugyanilyen arányú az áremelkedés, 1973-ról 1974-re az egyetemi könyvtárak állománygyarapítására fordított pénz összege csupán 2%-kal nőtt, 1975-ben pedig stagnálóra fordult, sőt az egyik intézménynél lényegesen csökkent. Igaz, voltak egyetemek, amelyek kereteikből még növelni is tudták a könyvbeszerzési ellátmányt, ez azonban csak az ésszerű átcsoportosítás lehetőségét húzza alá, de az összképen nem változtat.

Így állt elő az a veszély, hogy könyvtáraink az irányelveknek, az egyetem információellátása terén meglévő kötelezettségüknek nem tudtak eleget tenni, nem szólva a könyvtári rendszerben betöltendő feladataikról, amelyek teljesítése nélkül a tudomány termelőerővé válási folyamatában zavar és megtorpanás következik be. A konferencia javasolja a Kulturális Minisztériumnak: kezdeményezze az egyetemeiket fenntartó hatóságoknál annak az elvnek irányelvként és gazdasági előírásként való kimondását, hogy az egyetemek kötelesek munkájuk megfelelő szakirodalmi információs feltételeiről gondoskodni, s ennek alapján a könyvtári gyűjtemény fejlesztése, egyáltalán a könyvtári munka jó ellátása valamennyi egyetem felelősséggel ellátandó, fenntartó hatósága által ellenőrzött feladata legyen.

1.3 A konferencia résztvevőiben érdeklődést és nagy várakozást keltett a felsőoktatás irányító személyiségeinek az a közlése, hogy a közeljövőben sor kerül az egyetemek 2000-ig szóló prognosztikus fejlesztési tervének kidolgozására. A konferencia javasolja, hogy az egyetemi és főiskolai könyvtárak ebből következő és ehhez szükségszerűen kapcsolódó távlati fejlesztési tervének elkészítése két lépcsőben történjék. Elsőként az egyetemi könyvtárak 1985-ig szóló, érvényben levő fejlesztési tervének értékelésére kerüljön sor, majd ennek felhasználásával készüljön az intézmények könyvtárainak az ezredfordulóig szóló fejlesztési terve.

2. A könyvtár részvétele az egyetem oktató munkájában

2.1 A felsőoktatás korszerűsítésének megvalósításában növekvő és magasabb szintű feladatok várnak a könyvtárakra. Tevékenységüknek úgy kell az oktató- és nevelőmunkához kapcsolódnia, azt kiegészítenie, hogy a rájuk háruló feladatokat saját-

tosan könyvtári eszközökkel, de az egyetemi képzéshez tartalmilag igazodva és az oktatási célokat, az oktatási munka sajátos szemléletét és felelősségét vállalva lássák el.

2.2 Az egyetemi könyvtári állomány kialakításában fokozott gondot kell fordítani a tanulmányi munka szakirodalmi ellátásának teljes és zökkenőmentes biztosítására, egyfelől az egyetemi oktatók és a könyvtárosok szoros munkakapcsolata, másfelől a központi könyvtár és a tanszéki, intézeti stb. könyvtárak tevékenységének összehangolása alapján.

2.3 A felsőoktatás módszereinek korszerűsítése előtérbe helyezi a hallgatók önálló munkára nevelését, ennek során azoknak a készségeknek a kialakítását, amelyek képessé teszik a hallgatókat az önképzésre, az új ismeretek nyomon követésére. E képzési cél megvalósítása korszerű tanulmányi műhelyként szolgáló könyvtári környezetet (széles körű szabadpolcos használati módot, gazdag szak-kézírókönyvtárakat stb.) feltételez, amelynek létrehozására — a távlati tervek kidolgozása mellett — minden felsőoktatási intézménynek már a jelenben is törekednie kell.

2.4 A konferencia javasolja a tankönyv- és jegyzetellátás helyzetének megvizsgálását és megfelelő intézkedéseket az ellátás folyamatossága érdekében, továbbá szükségesnek ítéli a hallgatók fokozott ösztönzését tankönyveik, jegyzeteik megvásárlására.

2.5 A könyvtárügyi jogszabályok felülvizsgálata kapcsán javasolja a konferencia a szakirodalmi ismeretek oktatását szabályozó miniszteri utasítás végrehajtásának értékelését, s a tapasztalatok alapján, valamint az oktatásnak más egyetemekre és főiskolákra való kiterjesztése érdekében új hatályos jogszabály kiadását.

2.6 Célszerű lenne, ha a felsőoktatás korszerűsítésének kérdésével foglalkozó felsőoktatási pedagógiai szakemberek figyelme a könyvtári környezetnek, a könyvtár használatának a tanulmányi és a nevelőmunkát befolyásoló szerepére is kiterjedne.

2.7 A konferencia támogat minden olyan kezdeményezést, amely az egyetemeken a rektor irányítása alá tartozó egyetemtörténeti bizottságok létrehozását, munkájuk segítését szorgalmazza.

3. A könyvtárak egyetemen kívüli kapcsolatai

3.1 Az egyetemi könyvtárak az 1959-ben tartott első országos konferenciájuk óta minőségi fejlődésen mentek át. Tevékenységük kilépett az egyetemi keretek közül, regionális és országos feladatokat is ellátnak. A termelés és tudomány szakirodalmi szükségletei eközben még gyorsabb ütemben fejlődtek. Ezek átfogó megismerése és a fokozott kielégítésükre való gyakorlati felkészülés olyan feladat, amely megkívánja a könyvtárak közti együttműködés, a regionális és az országos jellegű integráció kérdéseinek tudományos igényű tanulmányozását. A konferencia javasolja e témakör elméleti kutatásának napirendre tűzését.

3.2 A konferencia résztvevői örömuiket és elismerésüket fejezik ki ama könyvtárpolitikai vívmány iránt, hogy a Kulturális Minisztérium pénzeszközökkel és jogi felhatalmazással rendelkezik az egyéb tárcák keretében működő könyvtárak, pontosabban az általuk ellátott társadalomtudományi információs feladatok anyagi támogatására. Javasolja a konferencia ennek az elvi jelentőségű vívmánynak továbbfejlesztését, biztosítva, hogy az országos információs rendszerben jelentős mértékű országos feladatot ellátó egyetemi könyvtárak megfelelő, külön kiemelt támogatásban részesüljenek. E célból — a gazdasági körülményektől függő mértékben — jelentősen fejleszteni kellene a Kulturális Minisztériumnak ezt a pénzügyi és beruházási alapját s a Közművelődési Alaphoz hasonlóan megszervezni annak felhasználását.

3.3 Javasolja továbbá a konferencia, hogy a Kulturális Minisztérium vizsgálja meg a központi könyvtári szolgáltatások jelenlegi helyzetét, és tegyen intézkedéseket az e tevékenységi ág fejlesztését célzó munkálatok meggyorsítására.

3.4 Az egyetemeken keletkezett dokumentumok (kutatási jelentések, doktori disszertációk, jobb diplomamunkák) publicitása nem kielégítő. E dokumentumok nem kerülnek bele kellő rendszerességgel az információs áramlatba. Az Egyetemi Könyvtárigazgatók Tanácsának javasolja a konferencia, hogy vizsgálja meg a probléma korszerű megoldásának lehetőségét.

4. Korszerű könyvtári munkaszervezés

4.1 Az egyetemi könyvtárak I. országos konferenciája óta eltelt másfél évtized során egyetemi könyvtáraink jelentős eredményeket értek el a hálózatukhoz tartozó tanszéki és egyéb decentralizált könyvtári egységek működési színvonalának emelésében, munkájuk összehangolásában és a részükre nyújtott központi szolgáltatások megszervezésében. Az egyetemi oktatás és kutatás struktúrájában végbemenő integrációs folyamat azonban sürgeti, a gazdaságosság követelménye pedig parancsoló szükségletté teszi az egyetemek könyvtári és információs rendszerének következetes

és teljes, az egyetemi funkciókkal integrált kiépítését. A konferencián elhangzott előadások és felszólalások sokoldalúan megvilágították, hogy a gazdaságosság és a hatékonyság követelményének a hálózati rendszer jelenlegi laza, szervezetlen formái közt nem lehet eleget tenni. A konferencia javasolja a könyvtárak szakfelügyeletét ellátó Kulturális Minisztériumnak, hogy készíttesse el a korszerű követelményeknek megfelelő új egyetemi könyvtári modell tervezetét, és hasson oda, hogy annak alapján az egyetemi könyvtárakat fenntartó szaktárcák kötelező érvényű fejlesztési terveket és szabályzatokat dolgozzanak ki a felügyeletük alá tartozó egyetemi könyvtári rendszerének korszerűsítésére.

Javasolja továbbá annak az elvnek kimondását, hogy az új alapítású vagy új épületbe költöző egyetemeken és főiskolákon csupán egy könyvtári szervezet létesíthető, mert csak így lehet biztosítani az erőforrások gazdaságos koncentrálását, a komplex kutatások szolgálatát, az országos és nemzetközi informatív szolgáltatások közvetítését, a számítógépes és egyéb technikák alkalmazását az információs szolgálatban.

A könyvtárfejlesztés iránya tehát az egyetemeken a centralizáció, amely természetesen nem zárja ki, hanem előmozdítja azt, hogy eszményi megoldást lehessen találni a kutatómunkában közvetlenül és állandóan szükségelt irodalom eljuttatására a kutatások helyszínére, valamint ennek az irodalomnak állandó kéznél tartására. A régi intézményeknél természetesen e modellnek csak fokozatos megközelítésére lehet és kell törekedni.

4. 2 A konferencia magáévá teszi a „C” szekció ülésén kifejtett figyelmeztetést, hogy a szakirodalmi információ számítógépes rendszerében, amelynek országos kiépítése hazánkban ma még az előkészítés és a kísérletek stádiumában van, nem nélkülözhető az egyetemi könyvtárak közreműködése. Megállapítja, hogy a kísérletek és a szakembereknek a számítógépes információ feladataira való felkészítése terén az egyetemi könyvtárak mindeddig a könyvtári mezőny élvonalában haladtak. Annak érdekében azonban, hogy akár a MARC rendszerbe, akár az NTMIR-be való, néhány éven belül esedékes bekapcsolódásuk zökkenőmentesen megtörténjen, szükséges, hogy a jelenleginél jóval nagyobb munkaerő-kapacitást fordítsanak a számítógépes információ intézményen belüli szellemi előkészítésére.

5. A főiskolai könyvtárak fejlesztése

5.1 A konferencia a fejlődés örvendetes tényének, s a továbbhaladás tervszerű megalapozásának kiindulópontjaként értékeli azt a körülményt, hogy fórumán — Magyarországon első ízben — sor kerülhetett a főiskolai könyvtárak helyzetének és fejlesztési problémáinak a felelős személyek széles köre részvételével történő megvitatására. Megállapítja, hogy míg a feladatok és munkamódszerek rokonsága megfelelő alapul szolgált a tapasztalatok kicseréléséhez, azok a szintkülönbségek, amelyek az intézmények közt feladatok és működési feltételek tekintetében mutatkoznak, ma még megnehezítik az intézménycsoport egységes működési és fejlesztési elveinek kialakítását. Annál fontosabb és sürgősebb a szakmai összefogás és a közös gondolkodás intézményes kereteinek megteremtése. Javasolja a konferencia, hogy az Egyetemi Könyvtárigazgatók Tanácsának mintájára hozza létre a Kulturális Minisztérium a főiskolai könyvtárvezetők testületét. A testület egyik elsőrendű feladatául kínálik a különböző szaktárcák felügyelete alatt működő főiskolai könyvtárak fejlesztési célkitűzéseire vonatkozó javaslatok kidolgozása, továbbá a kooperatív kapcsolatok kiépítése a rokon szakterületeken működő főiskolai, illetve egyetemi könyvtárak között.

5.2 A főiskolai könyvtárak helyzetének áttekintése megmutatta, hogy sok helyen az olvasói férőhelyek minimuma és az állománygyarapodás folyamatos elhelyezése sincs biztosítva. Mindez azzal függ össze, hogy a többnyire új alapítású intézmények létesítése során még nem mindenütt volt lehetőség könyvtári célépületek vagy helyiségek létesítésére. Tekintettel a szakirodalom növekvő szerepére a főiskolai képzésben, a konferencia javasolja a főiskolai könyvtárak fenntartóinak, tárják fel esetleges rejtett épülettartályaikat könyvtáraik javára, illetve intézményük adottságainak és fejlődési lehetőségeinek figyelembevételével készítsék el könyvtáraik középtávú bővítési, illetve elhelyezési tervét, amelyet a főhatóságok is felhasználhatnak távlati terveik kidolgozásában.

5.3 Nem egy főiskolán hátráltatja a könyvtári munka hatékonyságát és színvonal-emelését az a körülmény, hogy nem a megfelelő szinten van bekapcsolva a főiskolai munka és irányítás struktúrájába. Javasolja a konferencia annak az elvnek kimondását, hogy a főiskolai könyvtárak közvetlen felügyeletének jogkörét minden intézmény esetében a főigazgató, főiskolai igazgató vagy helyettese gyakorolja. Ennek megfelelően kéri azon főiskolák vezetőségét, amelyek a könyvtár irányításának más

rendjét vezették be, hogy ennek az elvnek megfelelően helyesbítsék szervezeti szabályzatukat.

5.4 Javasolja a konferencia a főiskolai könyvtárosok szervezett továbbképzésének mielőbbi megvalósítását a könyvtáros-továbbképzés országos keretei közt, ezen belül pedig az egyetemi könyvtárakhoz kapcsolódva.

6. Egyéb javaslatok

6.1 A konferencia javasolja az Oktatási Minisztériumnak, hasson oda, hogy az egyetemek keressék meg a könyvtári munka igazgatási, szervezeti előmozdításának a jelenleginél hatékonyabb formáit, járuljanak hozzá a könyvtári munka tekintélyének emeléséhez az intézményen belül. Ennek érdekében ajánlja, hogy az egyetemi könyvtárak igazgatói az egyetemi tanácsok szavazati jogú tagjai legyenek; korrigálva ezzel egy, a felszabadulás előtről örökölt indokolatlan, hátrányos megkülönböztetést.

6.2 A papírgazdálkodási nehézségek ismeretében felhívja a konferencia a felelős tényezők figyelmét a könyvtári kiadványok fontos szerepére az egyetemi könyvtári funkciók ellátásában. Rendkívül fontosnak tartja, hogy a várható takarékosági intézkedések e körülmények messzemenő figyelembevételével történjenek. Ajánlja az Egyetemi Könyvtárigazgatók Tanácsának, tartsa figyelemmel e terület alakulását, szükség esetén dolgozzon ki javaslatot a közlésre legérdekesebb, legszükségesebb kiadványok elbírálásának elveire és kiválasztásuk módjára.

6.3 A konferencia résztvevőinek megállapítása szerint a tanácskozás nagymértékben hozzájárult a szakterület problémáinak tudatosításához és a megoldások módszereinek gondolati kimunkálásához, valamint kiemelkedő alkalmá volt az információcserének is egyetem és könyvtár, könyvtár és könyvtár közt. A konferencia köszönetét fejezi ki a Kulturális és az Oktatási Minisztériumnak, valamint a Magyar Könyvtárosok Egyesületének mint rendező szerveknek, a Miskolci Nehézipari Műszaki Egyetemnek és könyvtárának mint vendéglátónak, mind a tanácskozás feltételeinek megteremtéséért, mind az általuk adott útmutatásokért. Javasolja a rendező szerveknek, gondoskodjanak ezeknek az ajánlásoknak eljuttatásáról a könyvtárak közvetlen fenntartóihoz, illetve az ajánlásoknak az érdekelt könyvtárosok közötti széles körű ismeretéről. Kéri a Kulturális Minisztériumot — mint a könyvtárügy szakfelügyeleti hatóságát — segítse elő, hogy az egyetemi és a főiskolai könyvtáraknak a konferencia ajánlásai szerint elkészítendő fejlesztési terveit a fenntartó hatóságok az egyetem- és főiskolafejlesztés elemeiként iktassák terveikbe. Javasolja továbbá a rendező szerveknek, hogy az ötödik ötéves tervidőszak végén, illetve a következő előkészítésének időszakában rendezzék meg a felsőoktatási intézmények könyvtárainak III. országos konferenciáját. Miskolc, 1975. szeptember 4.

Kitüntetések

A kulturális miniszter a könyvtári állományvédelmi jogszabály elkészítésében kifejtett munkássága elismeréséül *Gubányi Lászlónénak*, a Pénzügyminisztérium csoportvezetőjének A SZOCIALISTA KULTÚRÁÉRT kitüntetést adományozta.

Az egyházi gyűjteményekben levő nemzeti értékek felmérése és védetté nyilvánítása érdekében kifejtett eredményes munkájáért *Beöthy Bertalannénak*, az Országos Széchényi Könyvtár műszaki ügyintézőjének és *dr. Borsa Gedeonnak*, az Országos Széchényi Könyvtár tudományos főmunkatársának A SZOCIALISTA KULTÚRÁÉRT kitüntetést adományozta; *dr. Birkás Endrét*, az Országos Széchényi Könyvtár osztályvezetőjét és *Nagy Lászlót*, az Országos Széchényi Könyvtár könyvtárosát MINISZTERI DICSERETBEEN részesítette.

Eredményes könyvtári munkásságuk elismeréséül *Beliczay Angélat*, a Ráday Könyvtár főkönyvtárosát, *dr. László Mihályt*, a budapesti Kegyesrendi Gimnázium könyvtárosát és *Szabó Flórist*, a Szent Benedek Rend Pannonhalmi Főkönyvtárának könyvtárosát MINISZTERI DICSERETBEEN részesítette.

Az oktatási miniszter az 1975. évi Pedagógus Nap alkalmából, eredményes munkájuk elismeréséül *Tóth Jánosnénak*, a Pécsi Tudományegyetem tanszéki könyvtárosának AZ OKTATÁSÜGY KIVÁLÓ DOLGOZÓJA címet adományozta; *Ábrahám Edítet*, a Juhász Gyula Tanárképző Főiskola tanszéki könyvtárosát és *Thuróczy Kamillt*, a Fővárosi Pedagógiai Intézet könyvtárosát MINISZTERI DICSERETBEEN részesítette; *Winkler Gyulánénak*, az ELTE könyvtárosának a KIVÁLÓ DOLGOZÓ címet adományozta.